SVERIGES RIKSDAG

Motion till riksdagen 2026/27:1479

av Joakim Sandell (S)

En rättvis och hållbar prissättning av vatten

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över lagen om allmänna vattentjänster i syfte att ge kommunerna större möjligheter att använda differentierade vattenavgifter för att främja en hållbar vattenförbrukning och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda förutsättningarna för en avgiftsmodell där grundläggande vattenbehov tryggas till en rimlig kostnad samtidigt som särskilt hög förbrukning kan medföra högre avgifter och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att förbättra kommunernas långsiktiga möjligheter att finansiera underhåll, klimatanpassning och investeringar i vatten- och avloppsinfrastruktur och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

Tillgången till rent dricksvatten är en grundläggande förutsättning för människors liv och hälsa. I Sverige har vi under lång tid kunnat ta en säker och fungerande vattenförsörjning för given. Men klimatförändringar, återkommande perioder av torka, befolkningstillväxt och ett omfattande behov av investeringar i vatten- och

avloppssystemen innebär att vi behöver tänka nytt kring hur vår gemensamma vattenresurs används och finansieras.

Vatten är inte vilken vara som helst. Det är en livsnödvändig resurs som måste vara tillgänglig för alla, oavsett ekonomiska förutsättningar. Samtidigt är tillgången till dricksvatten inte obegränsad. Att producera och distribuera rent vatten kräver betydande investeringar i ledningsnät, reningsanläggningar och annan samhällsviktig infrastruktur.

Dagens system för vattenavgifter regleras huvudsakligen genom lagen om allmänna vattentjänster. Avgifterna ska enligt lagen fördelas på ett skäligt och rättvist sätt och får inte överstiga vad som behövs för att täcka de nödvändiga kostnaderna för verksamheten.

Denna självkostnadsprincip är viktig. Vattenförsörjningen ska inte vara en verksamhet där privata eller offentliga aktörer skapar vinster på människors grundläggande behov. Men dagens regelverk behöver utvecklas för att bättre kunna möta framtidens utmaningar.

Ett problem med dagens avgiftssystem är att det inte alltid ger tillräckliga incitament att hushålla med vatten. En stor del av vattenavgiften kan vara fast, vilket innebär att skillnaden i kostnad mellan låg och hög förbrukning blir förhållandevis liten.

Det finns därför anledning att undersöka möjligheten att införa en mer differentierad prissättning.

En tänkbar modell är att en grundläggande förbrukningsnivå, som motsvarar normala hushållsbehov, omfattas av en låg avgift medan en särskilt hög förbrukning medför en högre avgift per kubikmeter.

Det ska inte vara plånbokens storlek som avgör rätten till rent vatten. Men det är heller inte självklart att den som fyller sin swimmingpool ska betala samma pris per liter som den som använder vattnet till matlagning, hygien och tvätt. En mer differentierad prissättning skulle kunna bidra till att den som förbrukar stora mängder vatten utöver sina grundläggande behov också får betala mer, samtidigt som vanliga hushåll skyddas mot oskäliga kostnader.

En sådan ordning skulle kunna underlätta att spara på vattnet utan att försvåra människors möjligheter att tillgodose grundläggande behov.

Det är emellertid viktigt att en sådan modell utformas med hänsyn till hushållens olika förutsättningar. Stora barnfamiljer ska exempelvis inte missgynnas enbart därför att fler personer delar bostad. Inte heller ska människor med särskilda medicinska behov

eller andra ofrånkomliga behov av högre vattenförbrukning drabbas av oskäliga kostnader.

En förändrad avgiftsstruktur behöver därför bygga på både social rättvisa och ekologisk hållbarhet.

Under senare år har flera delar av Sverige drabbats av vattenbrist. Kommuner har då tvingats införa bevattningsförbud och andra restriktioner för att säkerställa tillgången till dricksvatten.

Sådana åtgärder kommer även fortsättningsvis att vara nödvändiga i vissa situationer. Men det finns anledning att överväga om kommunerna också bör ges bättre ekonomiska styrmedel för att minska särskilt hög vattenförbrukning under perioder av begränsad tillgång.

Sveriges vatten- och avloppssystem står inför omfattande investeringsbehov. Stora delar av ledningsnäten har byggts upp under tidigare generationer och behöver successivt förnyas.

Samtidigt ställer klimatförändringarna nya krav på vattenförsörjningen. Perioder av torka behöver kunna hanteras parallellt med kraftiga skyfall, översvämningar och ökade krav på rening.

Vatten- och avloppsavgifterna har stigit kraftigt under senare år. Det är delvis en följd av ökade kostnader och ett växande investeringsbehov.

Frågan är dock inte enbart hur mycket hushållen ska betala, utan också hur investeringarna ska finansieras och kostnaderna fördelas över tid.

Nuvarande regler ger vissa möjligheter att avsätta medel för framtida investeringar, men förutsättningarna är begränsade. Det finns därför skäl att se över hur kommunerna kan ges bättre möjligheter att planera, finansiera och genomföra långsiktiga investeringar utan att avgifterna behöver förändras kraftigt mellan enskilda år.

Det är särskilt viktigt för mindre kommuner och kommuner med stora investeringsbehov i förhållande till antalet anslutna hushåll.

En utgångspunkt måste vara att vattenförsörjningen även fortsättningsvis bedrivs utifrån självkostnadsprincipen och under demokratisk kontroll.

Framtidens vattenpolitik behöver förena tre grundläggande principer.

För det första ska alla människor ha tillgång till rent vatten till en rimlig kostnad.

För det andra behöver den som använder mycket stora mängder vatten kunna bära en större del av kostnaderna och ges tydligare incitament att hushålla med resursen.

För det tredje måste samhället säkerställa långsiktiga investeringar i en trygg och hållbar vattenförsörjning.

Det är inte rimligt att framtida generationer ska behöva betala priset för att vi i dag skjuter nödvändiga investeringar framför oss. Men det är inte heller rimligt att kostnaderna för omställningen fördelas utan hänsyn till människors ekonomiska förutsättningar.

En modern vattenpolitik måste därför bygga på såväl ekonomiskt ansvarstagande som solidaritet.

Det kan exempelvis handla om möjligheten att tillämpa särskilda avgiftsmodeller under perioder av dokumenterad vattenbrist.

En sådan möjlighet måste dock förenas med tydliga krav på proportionalitet, rättssäkerhet och social hänsyn. Syftet ska vara att hushålla med vatten, inte att låta ekonomiskt starka hushåll köpa sig företräde till en gemensam och begränsad resurs.

Joakim Sandell (S)